

MỘT SỐ BIỆN PHÁP TỔ CHỨC CHO TRẺ MẪU GIÁO 5 - 6 TUỔI TỰ LÀM ĐỒ CHƠI ĐÁP ỨNG YÊU CẦU CỦA CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC MẦM NON MỚI

ThS. VŨ THỊ NGỌC MINH

Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Mầm non

Đồ chơi là một phần quan trọng trong trò chơi của trẻ mầm non, là người bạn thân thiết của trẻ, là khởi nguồn của những xúc cảm – tình cảm tích cực ở trẻ.

Trong Chương trình giáo dục mầm non (GDMN) mới, việc tổ chức cho trẻ 5 – 6 tuổi làm đồ chơi vừa là một nội dung của hoạt động tạo hình đồng thời là một phương tiện có hiệu quả trong việc phát huy tính tích cực, khả năng tưởng tượng, sáng tạo... của trẻ mẫu giáo. Tự làm đồ chơi giúp trẻ phát triển khả năng quan sát, phát triển sự nhạy cảm của các giác quan và chuẩn bị những tiến đề cần thiết để trẻ bước vào học tập ở trường tiểu học.

Tổ chức cho trẻ làm đồ chơi được hiểu như một quá trình bắt đầu từ khâu giáo viên (GV) làm giàu vốn biểu tượng cho trẻ về các đồ chơi, cho trẻ cùng tham gia vào quá trình sưu tầm, tìm kiếm, chuẩn bị nguyên vật liệu và hướng dẫn trẻ làm đồ chơi từ các nguyên vật liệu đó.

Kết quả khảo sát 107 GV đang dạy tại 8 trường mầm non trên địa bàn thành phố Hà Nội, Bắc Cạn, Nam Định và qua khảo sát thực tế tại 6 lớp mẫu giáo 5 – 6 tuổi trên địa bàn Hà Nội cho thấy 100% ý kiến của GV đánh giá việc tổ chức cho trẻ mẫu giáo 5 – 6 tuổi làm đồ chơi là rất cần thiết đối với sự phát triển nhân cách của trẻ, đặc biệt là phát triển trí tưởng tượng, sáng tạo và sự khéo léo của đôi bàn tay (75,4%). Tuy nhiên, trong quá trình triển khai thực hiện, GV còn gặp nhiều khó khăn, lúng túng trong việc sử dụng các biện pháp để tổ chức hoạt động này cho trẻ. Chính vì vậy, tình hình chung ở hầu hết các lớp mẫu giáo hiện nay là đồ chơi mua sẵn chiếm khoảng 80% tổng số đồ chơi trong lớp trong khi đồ chơi do trẻ tự làm (hoặc làm cùng GV) chỉ chiếm dưới 10%.

Để việc tổ chức cho trẻ 5 – 6 tuổi làm đồ chơi đạt hiệu quả, GV có thể tham khảo một số biện pháp sau:

1. Nhóm các biện pháp làm giàu vốn biểu tượng cho trẻ

1.1. Tổ chức cho trẻ khám phá về các loại đồ chơi quen thuộc qua chơi, quan sát tranh ảnh, băng đĩa, mô hình

a) Mục đích:

Mở rộng vốn biểu tượng của trẻ về đồ chơi, tạo cơ hội cho trẻ được tìm hiểu, khám phá về các đặc điểm (màu sắc, kích cỡ, hình dáng, chất liệu...) của đồ chơi.

b) Chuẩn bị:

- Các loại đồ chơi.
- Tranh ảnh, mô hình về các đồ chơi.

c) Cách tiến hành:

- Cho trẻ chơi các loại đồ chơi ở mọi lúc, mọi nơi. Trong quá trình trẻ chơi với đồ chơi, GV hướng trẻ quan sát cấu trúc chung của đồ chơi, đồng thời nhấn mạnh về đẹp nổi bật của đồ chơi (về màu sắc, hình dáng, cấu trúc, chất liệu); tạo cơ hội để trẻ được khám phá về đồ chơi (tháo lắp, lăn, đẩy, gõ...); gợi ý trẻ chơi với đồ chơi theo nhiều cách khác nhau để tăng hứng thú của trẻ và giúp trẻ ghi nhớ những nét đặc trưng của đồ chơi.

- Cho trẻ quan sát tranh ảnh, băng đĩa, mô hình đồ chơi trong mọi khoảng thời gian thích hợp. Trong quá trình quan sát, GV đặt câu hỏi gợi mở khuyến khích trẻ trao đổi, thảo luận về cấu tạo, hình dáng, màu sắc của đồ chơi. Ví dụ: *Đây là đồ chơi gì? Nó được làm bằng gì? Đồ chơi này gồm những phần/bộ phận nào? Làm thế nào để gắn những bộ phận đó lại với nhau? Chúng được trang trí như thế nào...*

1.2. Cho trẻ kể về đồ chơi yêu thích của mình

a) Mục đích:

- Kích thích những xúc cảm, tình cảm tích cực, khơi gợi trí tưởng tượng sáng tạo ở trẻ.

- Tạo cơ hội cho trẻ được chia sẻ niềm vui, sự hứng thú với các bạn.

- Phát triển ngôn ngữ mạch lạc cho trẻ.

b) Chuẩn bị: GV chuẩn bị nội dung trò chuyện với trẻ.

c) Cách tiến hành:

- Biện pháp này được tiến hành ở mọi thời điểm thích hợp (hoạt động đón, trả trẻ hoặc hoạt động vui chơi, hoạt động chiều).

- Tổ chức cho cả lớp ngồi xung quanh GV. GV khuyến khích và tạo cơ hội cho nhiều trẻ được tự kể về đồ chơi yêu thích của mình. Nếu trẻ gặp khó khăn

trong việc tự kể về đồ chơi, GV có thể gợi ý bằng một số câu hỏi: *Đồ chơi đó là cái gì? Bé được ai mua tặng (Ai làm cho)? Đồ chơi có màu gì? Đồ chơi được làm bằng gì? Đồ chơi gồm những phần/bộ phận nào? Chơi với đồ chơi đó như thế nào? Vì sao bé thích đồ chơi đó? Bé đặt tên cho đồ chơi đó là gì...?*

2. Nhóm các biện pháp hướng dẫn trẻ tìm kiếm và làm sạch nguyên vật liệu để làm đồ chơi

2.1. GV và trẻ cùng tìm kiếm nguyên vật liệu phong phú

a) Mục đích:

- Làm phong phú nguồn nguyên vật liệu cho trẻ làm đồ chơi, tạo điều kiện khơi gợi ở trẻ những ý tưởng mới lạ.

- Phát huy tính tích cực, chủ động của trẻ.
- Giáo dục trẻ ý thức bảo vệ môi trường.

b) Chuẩn bị:

- GV suy nghĩ về địa điểm, hình thức, các nguyên vật liệu sẽ sưu tầm và các câu hỏi gợi ý trẻ.

- Dụng cụ để đựng nguyên vật liệu (rổ, hộp...)

c) Cách tiến hành:

GV dẫn trẻ đi dạo chơi, thăm quan. Trong lúc dạo chơi, GV hướng dẫn trẻ tìm, thu lượm các nguyên vật liệu thiên nhiên (lá cây, cành cây, hoa quả, hạt...), gợi ý cho trẻ quan sát và phát hiện xem *"Cái này giống cái gì? Cái này có thể làm thành đồ chơi gì?"*. Trong khi cùng trẻ thu lượm các nguyên vật liệu, GV kết hợp giáo dục trẻ biết yêu thiên nhiên, có thái độ và hành động bảo vệ môi trường (không được bẻ cành, vặt lá, hái quả, chỉ nhặt các lá cây rụng, cành cây khô...).

GV huy động phụ huynh cùng thu gom những loại nguyên vật liệu cần cho trẻ làm đồ chơi (nhất là nguyên vật liệu tái sử dụng rất dễ kiếm trong gia đình: lõi cuộn giấy vệ sinh, vỏ hộp bánh kẹo, các túi, hộp, báo/ tạp chí cũ, bia lịch, bưu thiếp, thìa nhựa, ống hút...) và sưu tầm thêm các loại nguyên liệu khác như: các loại hạt ngũ cốc, vỏ trứng, len, cúc áo, bít tất cũ... Các nguyên vật liệu cần đảm bảo vệ sinh, an toàn đối với trẻ.

- Sau khi thu gom các nguyên vật liệu, GV cùng trẻ phân loại, sắp xếp các nguyên vật liệu vào trong các hộp/ rổ và ghi rõ nhãn mác (hoặc ghi kí hiệu riêng) để thuận tiện cho trẻ trong quá trình lựa chọn, sử dụng làm đồ chơi. Việc sắp xếp các nguyên vật liệu phải mang tính mở để giúp trẻ nảy sinh những ý tưởng làm đồ chơi.

2.2. Hướng dẫn trẻ cùng làm sạch các nguyên vật liệu

a) Mục đích:

- Tạo cơ hội cho trẻ được tham gia vào hoạt động trải nghiệm.

- Khơi gợi hứng thú, phát huy tính tích cực khả năng tìm tòi, khám phá ở trẻ.

- Hình thành một số phẩm chất nhân cách ở trẻ (tinh yêu lao động, sự hợp tác, chia sẻ trong nhóm bạn bè).

b) Chuẩn bị:

- Các nguyên vật liệu phong phú

- Giẻ lau mềm, giấy màu, hồ dán, kéo...

- Băng nhạc có giai điệu vui nhộn.

- Nước rửa tay, khăn lau tay, quần áo của trẻ gọn gàng.

c) Cách tiến hành:

- Tổ chức hoạt động này dưới hình thức hoạt động lao động của trẻ. GV gợi ý để trẻ thỏa thuận và phân công công việc với nhau, tạo điều kiện cho trẻ tự kể về cách làm, chuẩn bị những đồ dùng, dụng cụ cần đến. Khi trẻ thực hiện, GV để trẻ tự làm, chỉ bao quát và góp ý khi cần thiết. Chú ý đảm bảo an toàn và vệ sinh cho trẻ trong quá trình làm.

- Đối với các nguyên vật liệu đòi hỏi thao tác phức tạp khi làm sạch (xúc rửa chai lọ, cắt những vỏ hộp cứng...) thì GV làm cho trẻ, *chỉ hướng dẫn trẻ làm sạch nguyên vật liệu ở các công đoạn đơn giản, phù hợp với khả năng của trẻ* (VD: lau lá cây, lau vỏ trai, sò, hến, bóc bỏ nhãn mác của các vỏ chai lọ hộp, dán giấy trang trí bên ngoài vỏ các hộp, lọ...).

- Trong quá trình làm sạch nguyên vật liệu, GV kết hợp trò chuyện, vừa làm vừa động viên trẻ, gợi ý trẻ xem đồ dùng, nguyên vật liệu này *"trông giống cái gì? Có thể làm thành đồ chơi gì?"* để khơi gợi những ý tưởng ban đầu ở trẻ trước khi bắt tay vào quá trình biến những nguyên vật liệu đó thành đồ chơi.

3. Nhóm các biện pháp hướng dẫn trẻ làm đồ chơi

3.1. Trò chuyện, đàm thoại gây hứng thú và phát huy tính tích cực của trẻ

a) Mục đích:

Tích cực hóa hoạt động nhận thức của trẻ, kích thích trẻ thể hiện tính độc lập, tự chủ. Tạo hứng thú cho trẻ trong quá trình làm đồ chơi.

b) Chuẩn bị:

GV suy nghĩ trước về nội dung trò chuyện và cách đặt câu hỏi cho trẻ.

c) Cách tiến hành:

- GV đàm thoại cùng trẻ trước khi trẻ bắt tay vào công việc và trong quá trình làm đồ chơi nhằm giúp

trẻ gợi nhớ lại những đặc điểm của đồ chơi (màu sắc, chất liệu, những bộ phận cơ bản của đồ chơi, cách gắn các bộ phận với nhau).

- Các câu hỏi dành cho trẻ cần đa dạng nhưng ngắn gọn, dễ hiểu, từ dễ đến khó và kích thích trẻ huy động các thao tác tư duy, như:

+ Câu hỏi về dự định của trẻ (Con sẽ làm đồ chơi gì?).

+ Câu hỏi về các bước thực hiện (Con cần dùng đến những nguyên vật liệu gì? Con làm gì trước? Trang trí đồ chơi như thế nào?). Nếu một nhóm trẻ cùng làm một đồ chơi, cần hỏi trẻ về sự phân công trong nhóm (Ai làm công việc này?).

+ Câu hỏi kích thích trẻ suy nghĩ phương thức giải quyết vấn đề hoặc kích thích sự sáng tạo của trẻ trong việc sử dụng các nguyên vật liệu như "Con nghĩ xem có thể dùng cái gì thay thế vỏ hộp sữa để làm đoàn tàu?".

3.2. Cho trẻ quan sát mẫu đồ chơi kết hợp với chỉ dẫn cách làm

a) Mục đích:

Giúp trẻ nắm được mẫu đồ chơi, tích cực hóa hoạt động nhận thức của trẻ, kích thích trẻ thể hiện tính độc lập, tự chủ.

b) Chuẩn bị:

- Mẫu đồ chơi cho trẻ quan sát

- GV suy nghĩ về nội dung trò chuyện và câu hỏi chỉ dẫn cách làm cho trẻ.

c) Cách tiến hành:

- GV đưa ra mẫu đồ chơi cho trẻ quan sát. Trong quá trình trẻ quan sát, GV đồng thời hướng dẫn trẻ cách làm đồ chơi đó, nhấn mạnh những chi tiết nổi bật của đồ chơi.

- Tùy từng trường hợp, tình huống cụ thể mà GV đưa ra hướng dẫn cần thiết (hướng dẫn bằng lời hoặc làm lại mẫu). Việc làm mẫu hoặc chỉ dẫn cho trẻ cần lưu ý đến kinh nghiệm, những kỹ năng của trẻ và độ khó của sản phẩm.

+ Với những mẫu đồ chơi mà trẻ chưa biết cách làm, GV cần hướng dẫn tỉ mỉ bằng lời nói ngắn gọn, rõ ràng, dễ hiểu toàn bộ cách làm ra đồ chơi đó. Những kỹ năng nào khó hoặc trẻ chưa biết, GV làm mẫu thật chậm từng kỹ năng và khuyến khích trẻ làm lại.

+ Với những mẫu đồ chơi mà đa số trẻ đã biết làm, GV hầu như không cần hướng dẫn, giải thích lại quá trình làm mà chỉ đóng vai trò là người dẫn dắt và tổ chức các hoạt động cho trẻ; gợi ý trẻ sáng tạo làm những thứ đồ chơi khác nhau.

3.3. Tạo tình huống khuyến khích trẻ tự làm đồ chơi theo ý tưởng của mình

a) Mục đích:

- Lôi cuốn và duy trì hứng thú của trẻ trong quá trình làm đồ chơi.

- Phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của trẻ trong quá trình làm đồ chơi.

b) Chuẩn bị:

GV tìm hiểu hứng thú và khả năng, vốn kinh nghiệm của trẻ.

c) Cách tiến hành:

- GV quan sát, phát hiện những tình huống nảy sinh trong quá trình trẻ làm đồ chơi và sử dụng các tình huống đó để gợi mở, phát huy khả năng sáng tạo của trẻ, kích thích trẻ tích cực suy nghĩ cách giải quyết tình huống trong trò chơi.

Ví dụ, khi trẻ đang làm đồ chơi "con sâu" bằng những quả bàng, còn thiếu quả bàng để làm đầu. Lúc đó, để duy trì hứng thú và khuyến khích sự sáng tạo của trẻ, GV có thể gợi ý "Theo cháu có thể dùng một loại quả khác để làm đầu con sâu được không?"

- GV chủ động tạo ra tình huống nhằm gợi mở ý tưởng sáng tạo của trẻ trong việc tạo ra đồ chơi mới từ các nguyên vật liệu quen thuộc hoặc sử dụng nguyên vật liệu theo nhiều cách khác nhau.

Ví dụ, khi trẻ làm xong con lợn từ vỏ hộp sữa chua, GV khuyến khích trẻ làm thêm 1 đồ chơi khác "chú lợn sẽ vui hơn nếu có thêm bạn, con có thể làm một con vật khác từ vỏ hộp sữa chua được không?" Nếu trẻ lúng túng, GV gợi ý "Với cách tương tự như làm con lợn, con chỉ cần thay đổi cách cắt dán các chi tiết mắt, tai, mũi... Chẳng hạn nếu là con thỏ thì hai tai dài, thêm sợi ria...".

3.4. Hướng dẫn trẻ làm đồ chơi tại gia đình thông qua việc phối hợp với phụ huynh

a) Mục đích:

- Tăng cường, lôi cuốn sự tham gia của phụ huynh trong việc hướng dẫn trẻ làm đồ chơi ở tại gia đình.

- Tạo mối liên hệ chặt chẽ giữa gia đình – nhà trường trong công tác chăm sóc, giáo dục trẻ.

b) Chuẩn bị:

GV lập kế hoạch và những nội dung cụ thể cần trao đổi, phối hợp với phụ huynh trong việc hướng dẫn trẻ làm đồ chơi tại gia đình.

c) Cách tiến hành:

- GV cho trẻ mang đồ chơi đang làm dở ở lớp và khuyến khích trẻ sẽ hoàn thiện chúng ở nhà, đồng thời trao đổi với phụ huynh về công việc đó để phụ huynh hỗ trợ trẻ.

- GV cung cấp cho phụ huynh tham khảo một số mẫu đồ chơi để làm, phù hợp với trẻ, sách hướng dẫn

làm đồ chơi hay địa chỉ trang web về làm đồ chơi cho trẻ. Trong trường hợp cần thiết, GV có thể trực tiếp hướng dẫn phụ huynh làm một số đồ chơi cho trẻ.

- GV cho trẻ trưng bày các đồ chơi mà trẻ đã làm để phụ huynh có cơ hội được xem những sản phẩm do chính con mình làm, điều đó khiến phụ huynh rất tự hào về trẻ và hứng thú với việc cùng tham gia vào các hoạt động của trẻ ở lớp.

- Nhân dịp các ngày hội, ngày lễ, GV có thể tổ chức mời phụ huynh tham gia vào cuộc thi "ngày hội làm đồ chơi" (gia đình của các trẻ sẽ thi làm đồ chơi với nhau). Ngoài ra, GV có thể mời phụ huynh đến lớp để hướng dẫn trẻ làm đồ chơi.

- Nếu có điều kiện, nhà trường/ lớp kết hợp với phụ huynh tổ chức cho trẻ đi thăm các làng nghề, các nghệ nhân làm đồ chơi dân gian ở địa phương hoặc mời nghệ nhân đến trường/ lớp để trò chuyện với trẻ và hướng dẫn trẻ làm đồ chơi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chương trình Giáo dục mầm non- NXB Giáo dục, 2009.
2. Nguyễn Ánh Tuyết - *Giáo dục mầm non những vấn đề lí luận và thực tiễn*. NXB Đại học Sư phạm, 2005.
3. Trần Thị Ngọc Trâm - *Tìm kiếm và sử dụng các nguyên vật liệu sẵn có để cho trẻ làm đồ chơi*, Tạp chí Giáo dục số 63, tháng 7 năm 2003.

SUMMARY

This article presents some major measures for organizing 5-6 year olds to make toys themselves, meeting the requirements of the new kindergarten program, which includes: 1/ Measures for enriching the child's iconic reserve; 2/ Measures for guiding children to find and clean the materials; 3/ measures for guiding the children to produce toys.

SỬ DỤNG BÀI TẬP HÓA HỌC... (Tiếp theo trang 27)

tạo của mỗi HS. Đây là một câu hỏi mở để HS tự vận dụng trong trường hợp cụ thể. Có HS cho rằng nếu phòng thí nghiệm ở nơi thoáng đãng, không sát lớp học thì mở cửa sổ và quạt cho khí thoát ra. Khí clo sẽ khuếch tán ra ngoài không khí, làm giảm nồng độ clo. Nếu phòng thí nghiệm sát với lớp học và gần nơi tập trung đông người thì ta không chọn cách mở cửa cho khí thoát ra mà dùng cách đun dung dịch NH₃ để tạo khí NH₃. Khí này thoát ra gặp khí clo, xảy ra phản ứng tạo NH₄Cl và N₂ không độc hại. Tuy nhiên nếu phòng thí nghiệm có tủ hút thì tất cả các thí nghiệm điều chế và chứng minh tính chất của clo đều phải tiến hành trong tủ hút. Người thực hiện thí nghiệm đều phải đeo khẩu trang.

Trên đây là một số gợi ý về sử dụng bài tập có nội dung thực tiễn để phát triển năng lực sáng tạo của HS trong dạy học hóa học. Tùy thuộc vào nội dung của từng bài, yêu cầu mức độ nhận thức của từng chương trình: Trung học cơ sở, Trung học phổ thông hay Cao đẳng Đại học, giáo viên đều có thể sử dụng các câu hỏi, bài tập có nội dung thực tiễn. Các câu hỏi, bài tập loại này không những làm tăng tính hấp dẫn của bài học, mà còn phát huy được sự sáng tạo của HS trong thực hành, trong áp dụng lí thuyết vào thực tiễn. Thiết nghĩ, đây là một vấn đề cần được áp dụng nhiều hơn để thực hiện chiến lược đổi mới phương pháp dạy học theo hướng

tăng cường tính sáng tạo, tính thực tiễn trong giáo dục.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo - *Tài liệu tập huấn giáo viên. Dạy học, kiểm tra đánh giá theo chuẩn kiến thức, kĩ năng trong chương trình giáo dục phổ thông - HN7/2010*.
2. Nguyễn Cương - *Phương pháp dạy học hóa học ở trường phổ thông và đại học. Một số vấn đề cơ bản* - NXB Giáo dục - 2007.
3. Trần Bá Hoàn - *Phát triển trí sáng tạo của HS và vai trò của giáo viên* - Tạp chí Nghiên cứu Giáo dục số 9/1999.
4. Nguyễn Thế Ngôn - *Thực hành hóa vô cơ* - NXB ĐH Sư phạm - 2005
5. Hoàng Nhân - *Hóa vô cơ (tập 1, tập 2)* - NXB Giáo dục - 2004
6. Cao Thị Thặng, Phạm Đình Hiến - *Đổi mới kiểm tra đánh giá lớp 8, 9 THCS* - 2007

SUMMARY

The author presents situation in solving some practical exercises in chemistry in order to stress the creativity developing process in chemistry experiments and application of chemistry knowledge into practice by school children.